

מעבדות לחירות – בסיפור יציאת מצריים ובימינו
פעילות לגילאי תיכון

מטרות:

1. הבנה שהעבדות היא קודם כל האופן בה האדם והחברה תופסים את עצמם.
2. הבנה שהפחד הגדול של בני האדם הוא מהלא-ידוע, ולעיתים יעדיפו מציאות רעה על פני עתיד שיש בו תקווה הכרוכה בסיכון.
3. לימוד תפקידה של יציאת מצרים בתהליך החינוכי של עם ישראל מעם עבדים לבני-חורין.
4. הבנה שהחירות מחייבת את הפרט והחברה לשבור את המסגרות המחשבתיות הכופות אותם למציאות מסוימת, ולהיות מוכנים לצאת ל"מציאות של מדבר" – אל הלא נודע והלא מוכר.
5. בחינת אופני העבדות המודרניים והתייחסותם אליהם.

עזרים:

1. דף מקורות.
2. קטעי עיתונות וכתבות.

מהלך הפעולה:

1. **פתיחה: היום נחזור 3100 שנה אחורה, ליציאת מצרים.** (למדריך: יציאת מצרים היא כמובן אירוע מיתולוגי – לא היסטורי. אף-על-פי-כן חישוב התאריכים לפי המקורות ממקם אותה בשנת 2638 לבריאת העולם – 1,092 לפנה"ס בתאריך לועזי).
 - מדוע התרחשה יציאת מצרים?
 - מה הייתה מטרתה?
2. **כעת ננסה לבחון צדדים נוספים של יציאת מצרים.** קרא עם החניכים את הקטעים החיצוניים בדף המקורות (במדבר י"א, י"ד) המספרים על הצרות שעושים בני ישראל למשה במהלך יציאת מצרים. **הקטעים הללו לקוחים מתוך ספרי שמות ובמדבר, המספרים את סיפורה של יציאת מצרים.**
 - מה רוצים בני ישראל ממשה?
 - על מה הם מתלוננים?
 - מה הם מבקשים?
 - האם בני ישראל מתגעגעים למצרים?
3. **בואו נראה לאן בדיוק הם מבקשים לחזור.** קרא קטע מתוך שמות ב'.
 - **מדוע מבקשים בני ישראל לחזור לשם? האם יכולה להיות מציאות גרועה מזו אשר הם נמלטים ממנה?**
5. **כותב על כך אחד העם בקטע 'משה' המופיע במקורות:**
 - איך ייתכן שלמרות הסתלקותו של האדון – לא חדל העבד להיות עבד?
 - למי הם משועבדים?
 - האם ייתכן שהאדם פוחד מהלא-ידוע יותר מאשר ממוות בטוח?
 - מהם הגורמים המשתקים את האדם מפני יצירת מציאות חדשה?

6. השעבוד הראשוני של האדם הוא למציאות המוכרת בה הוא חי. מעשים החורגים מגבולות המציאות היא פעולה של יחידי סגולה – או של תנועות המצליחות יחד להתגבר על השיתוק ול"מרוד בהיסטוריה", כדבריה של צביה לובטקין.
7. **קרא את השיר "עבדים" של ברי סחרוף.**
8. **האם גם אנחנו משועבדים? למה או משועבדים? האם או גם משעבדים ומנצלים. במה?**
9. **דוגמאות לשעבוד בחברה שלנו** – עיון בכתבות על מהגרי עבודה, שכר בנשים, זכויות עובדים.
 - האם ידעת על נתונים אלו?
 - מה עמדתך בנושא?
 - האם וכיצד נוכל להשפיע?
10. **לסיום:** קרא קטע תחתון בעמודה האמצעית של עמוד המקורות, מתוך מסכת אבות. זוהי מטרתה של יציאת מצרים: לא מעבר ממציאות אחת למציאות אחרת – אלא יציאה מעבדות לחירות. מעבדות מצרית לחירות לאומית, ובעיקר מעבדות לממשות, לממשות (שסמלה הם פסלי האלילים של המצרים) לאמונה בבלתי-מוחשי, הבלתי-מושג, הבלתי-מציאותי – חירותו של האדם. יציאת מצרים היא סיפור מיתולוגי (לא היסטורי) שתפקידו חינוכי – ללמדנו את הדרך הקשה של אדם וחברה אל החירות.

יא וְיִשְׁמְרוּ עֲלֵיו שְׂרֵי מִסִּים, לְמַעַן עֲנֹתוּ בְּסִבְלָתָם; וַיִּבְּן עָרֵי מִסְכְּנוֹת, לְפָרְעָה--אֶת-פֶּתֶם, וְאֶת-רַעְמֶסֶס. יב וְכַאֲשֶׁר יַעֲנֶנּוּ אֹתוֹ, כֵּן יִרְבֶּה וְכֵן יִפְרֹץ; וַיִּקְצֹוּ, מִפְּנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. יג וַיַּעֲבֹדוּ מִצְרַיִם אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, בְּפָרֶךְ. יד וַיִּמְרֹדוּ אֶת-חַיִּיהֶם בְּעִבְדָּה קָשָׁה, בְּחֹמֶר וּבִלְבָנִים, וּבְכָל-עֲבֹדָה, בְּשָׂדֵה--אֶת, כָּל-עֲבָדָתָם, אֲשֶׁר-עָבְדוּ בָהֶם, בְּפָרֶךְ.
 ...
 כב וַיִּצֹו פְּרָעָה, לְכָל-עַמּוֹ לֵאמֹר: כָּל-הַבֶּן הַיְלֹוֹד, הַיְאֲרָה תִּשְׁלַיְכֶוּ, וְכָל-הַבֵּת, תִּחְיִין.

שמות ב' י"א-י"ד, כ"ב

ד וְהֶאֱסָפְסַף אֲשֶׁר בְּקִרְבּוֹ, הַתְּאֵוֹ תְּאֵוָה; וַיֵּשְׁבוּ וַיִּבְּכוּ, גַם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וַיֹּאמְרוּ, מִי יֹאכְלֵנוּ בָּשָׂר. ה זָכְרֵנוּ, אֶת-הַדָּגָה, אֲשֶׁר-נֹאכַל בְּמִצְרַיִם, חֲנָם; אֶת הַקִּשְׁאִים, וְאֶת הָאֲבֻטְחִים, וְאֶת-הַחֲצִיר וְאֶת-הַבְּצִלִּים, וְאֶת-הַשּׁוּמִים. ו וַעֲתָה נִפְשָׁנוּ יָבֵשָׁה, אֵין כָּל--בְּלֹתֵי, אֶל-הַמֶּן עֵינֵינוּ.
 'במדבר י"א, ד'-ו'

ב וַיִּלְנוּ עַל-מֹשֶׁה וְעַל-אַהֲרֹן, כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל; וַיֹּאמְרוּ אֲלֵהֶם כָּל-הָעֵדָה, לֹא-מִתְּנֹו בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם,

א או בַּמִּדְבָּר הַזֶּה, לֹא-מִתְּנֹו. ג וְלָמָּה יְהוֹה מְבִיא אֹתָנוּ אֶל--הָאֶרֶץ הַזֹּאת, לְנַפֵּל בְּחַרְבַּב נַשִּׁינוּ וְנִסְפָנוּ, יְהִיוּ לְבָז; הַלֹּא טוֹב לָנוּ, שׁוּב מִצְרָיִם. ד וַיֹּאמְרוּ, אִישׁ אֶל-אָחִיו: נִתְּנָה רֹאשׁ, וְנִשְׁבַּח מִצְרָיִם.
 'במדבר י"ד, ב'-ד'

עֲבָדִים הֵינּוּ לְפָרְעָה בְּמִצְרַיִם,
 וַיִּצְיָאנוּ " אֱלֹהֵינוּ מִשָּׁם
 בְּיַד חֲזָקָה וּבְזְרוּעַ נְטוּיָה
 וַיִּתֵּן " אוֹתוֹת וּמִפְתִּים, גְּדֹלִים וְרַעִים
 בְּמִצְרַיִם, בְּפָרְעָה וּבְכָל בֵּיתוֹ לְעֵינֵינוּ
 וְאוֹתָנוּ הוֹצִיא מִשָּׁם
 לְמַעַן הִבִּיא אֹתָנוּ, לְתֵת לָנוּ אֶת
 הָאֶרֶץ.
 אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם.
וְאֵלֹו לֹא הוֹצִיא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא
 אֶת אֲבוֹתֵינוּ מִמִּצְרַיִם
הֵרִי אָנוּ וּבְנֵינוּ וּבְנֵי בְנֵינוּ
 מִשְׁעָבָדִים הֵינּוּ לְפָרְעָה בְּמִצְרַיִם.

מתוך ההגדה

אתר חגי ישראל
www.buja.org.il

אתר שיטים
www.chagim.org.il

אותה יציאת מצריים נעשתה
מזמן כבר סמל לכל אדם ואדם
מישראל, המגלה לו, שהוא
פלוני אלמוני, יצא משעבוד
לגאולה, מעבדות-מצריים אל
ההתגלות שהוא זכה בה בהר
סיני שלו עצמו

לפי מהותו של הדבר אי אפשר
לנסח בנוסחה כללית מה היא אותה העבדות ומה
הוא אותו השחרור לאדם היחיד. ישנם, אמנם,
שעבודים שאנו משועבדים להם כציבור, ועל מיני
עבדות אלה מותר לדבר וצריך לדבר בחג השחרור.
אך אנו מדברים כאן על היחיד ועל שחרורו מאזיקי
ברזל של העבדות. וכאן חייב כל אחד ואחד להתדיין
עם עצמו, לברר לעצמו, מהו ה'מצריים' שלו
**שמואל הוגו ברגמן מתוך "המשמעות של ליל
"הסדר"**

עבדים

מילים ולחן: ברי סחרוף

על נהר אספירין ישבנו
במקומות המוכרים
לא שומעים לא רואים
כאילו אנחנו אוויר
עוד מעט יגמר הסרט
בקרב המציאות
התמונה מטושטשת
והצליל לא ברור

כי כולנו עבדים אפילו
שיש לנו כזה כאילו
פותרים פה גדול
ומחכים לעונג הבא
כולנו מכורים של מישהו
שמבקש עכשיו תרגישו
פותרים פה גדול
ומחכים למנה הבאה

חלונות ראווה יפים פה
זה הכל למכירה
גם אנחנו תלויים
עם פתקי החלפה
אז מה נעשה עם הכעס הזה
מה יהיה עם הקנאה
כולם רוצים להיות חופשיים
אבל ממה אלוהים ממה

...כולנו עבדים אפילו

והמטרה הראשונה הושגה.
פרעה וכל חילו טובעו בים
סוף, ומשה עומד בראש עמו
החפשי, לנחותו אל ארץ
האבות.
אז ישיר משה'. רגשותיו'
עברו ליבו ומשתפכים בשייר -
והוא מאושר
ולא ידע הנביא אז, כי עומד
עודנו אך בראשית דרכו, כי
העבודה העיקרית, היותר
קשה, עוד לא החלה: פרעה
אבד, אבל מעשיו קיימים;
האדון חדל מהיות אדון, אבל
העבד לא חדל מהיות עבד.
עם שנתחנך בבית-עבדים
דור אחר דור, אינו יכול לעקור
מלבו בבת אחת רשמי
החינוך הזה ולהיות בן חורין
אמיתי אף אם כבר הוסרו
"הכבלים מעל ידי
משה" / אחד העם"

אמר רבי: הושע בן לוי... והלחת מעשה אלהים המה
והמכתב מכתב אלהים הוא - חרות על הלחת. **אל תקרא
חרות אלא חרות**, שאין לה בן חורין אלא מי שעוסק
בתלמוד תורה, וכל מי שעוסק בתלמוד תורה הרי זה
...מתעלה

'משנה מסכת אבות פרק ו משנה ב

